

Kvalita života, lidský rozvoj

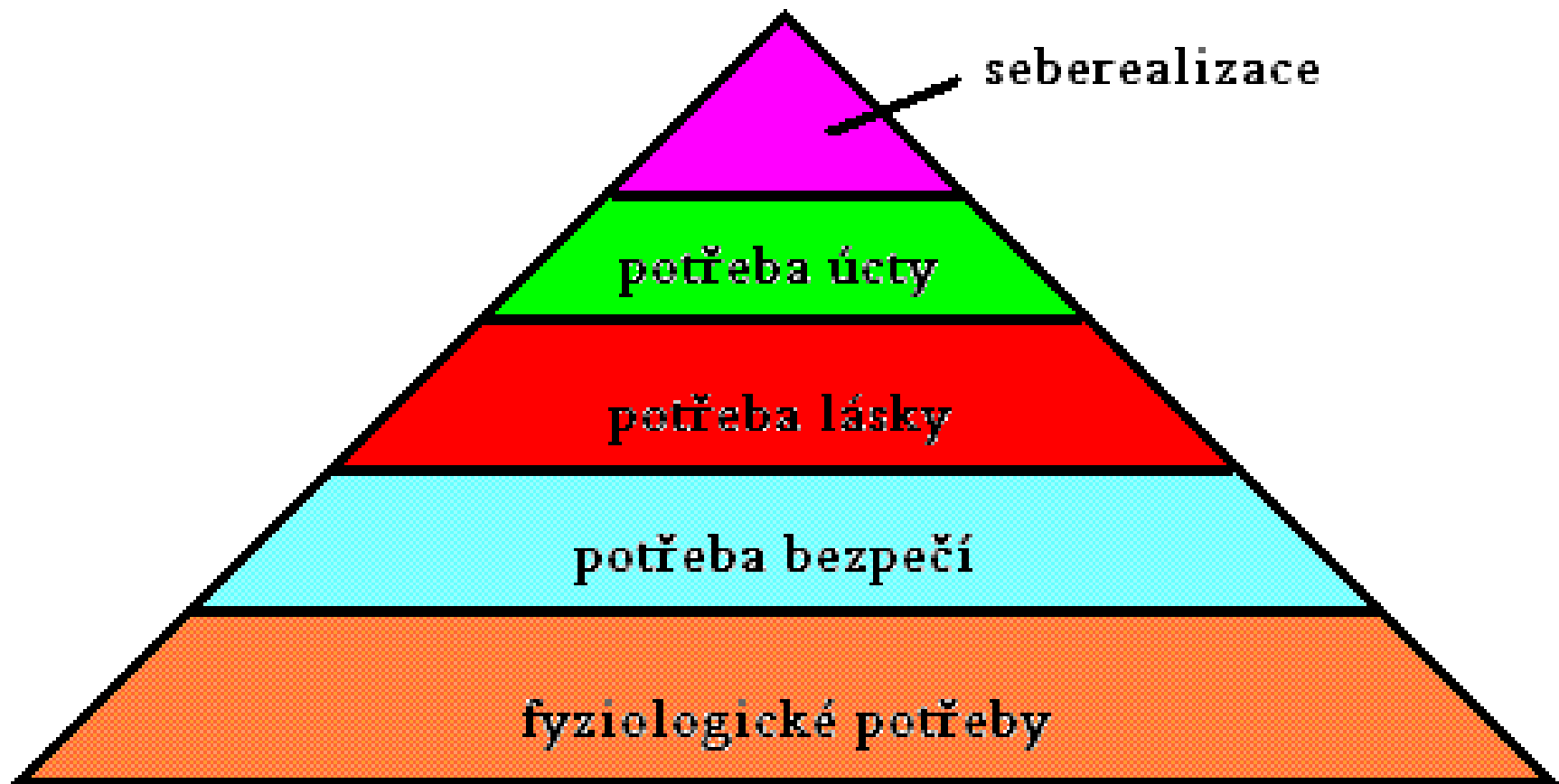
Environmentální výchova

Co je kvalita života?

- Definice kvality života vychází z **Maslowovy teorie lidských potřeb** (1943)
- Obvykle vysvětlována jako subjektivní posouzení vlastní životní situace člověka
- To ovšem **nevylučuje snahu o objektivní měření kvality života**
- Není to snadný úkol = lidský život je jedinečný a každý člověk má své **osobní pojetí kvality života**

Abraham Maslow (1908-1970)

americký psycholog vytvořil hierarchii lidských potřeb – [tzv. Maslowova pyramida](#)

- Kvalita života je posuzována především **podle ukazatelů**:
  - životního prostředí
  - zdraví a nemoci
  - úrovně bydlení
  - dostupnosti základních služeb (školství, zdravotnictví)
  - úrovně mezilidských vztahů
  - volného času
  - pracovních podmínek a spokojenosti s pracovním zařazením
  - sociálního začlenění do společnosti (možnosti podílet se na rozhodování o sobě, případně jiných)
  - úrovně sociálních jistot, bezpečí a osobní svobody

- Z hlediska environmentálního často splývá pojem **kvalita života s kvalitou životního prostředí:**
  - kvalita ovzduší
  - zatížení hlukem
  - dostatek zeleně ...
  - v nejobecnějším pojetí tvoří ŽP člověka **vše co ovlivňuje jeho existenci**

Lidský rozvoj = ekonomický rozvoj?

- Ekonomický růst a ekonomický rozvoj jsou skutečnosti, které **bývají často zaměňovány, přestože se liší**
- **Ekonomický růst** = růst produkce statků a služeb měřený buď celkem za danou zemi, nebo v přepočtu na jednoho obyvatele
- **Ekonomický rozvoj** = jev, který zahrnuje celou řadu prvků ovlivňujících kvalitu lidského života, z nichž k těm nejdůležitějším patří zdraví a vzdělání

- Jde o dvě **odlišné skutečnosti, ale jisté souvislosti** zde najdeme:
  - Ekonomický růst **obvykle vede** k rozvoji = tento vztah **není** možné chápat jako **pravidlo**
  - *Pokud je ekonomický růst tvořen například růstem vojenských výdajů nebo z něj má **prospěch jen malá část obyvatelstva**, pro většinu lidí v zemi to nemusí znamenat vyšší kvalitu života!*
- Přestože ekonomický růst **není zárukou** vyšší kvality života, přinejmenším **pro méně rozvinuté země** platí, že ekonomický růst **je podmínkou**, aby vyšší kvality života mohlo být dosaženo

Následující slova nepronесl 24. 1. 2012,
jak by se dalo odhadovat, např. řecký
odborář. Možná vás překvapí, komu
patří podpis ...

- *„Můžeme se buď spokojit s tím, že se v této zemi vede dobře **stále méně lidem**, zatímco většina sotva vyjde, nebo můžeme obnovit ekonomiku, z níž každý získá férový podíl a všichni budou hrát podle stejných pravidel.“*

A handwritten signature in black ink, which is the signature of George Soros. The signature is stylized and cursive, starting with a large 'G' and ending with a long horizontal stroke.

Occupy
WallStreet

WE
ARE THE
99%

THAT WILL NO LONGER TOLERATE
the GREED and CORRUPTION of the

1%

Nová hnutí občanů ...

MOVIMIENTO

15M

... i někteří ekonomové chtějí změnu.

- PhDr. Tomáš Sedláček (1977 -)
- Ekonom a přednášející na FSV UK
- Kniha [Ekonomie dobra a zla](#)
- Rozhovor v pořadu ČT [Hyde Park](#)

- Hlavní makroekonomický stratég ČSOB Tomáš Sedláček obdržel jako **jediný Čech** pozvánku na letošní 42. ročník **Světového ekonomického fóra do Davosu**
- *"Otázka není, zda kapitalismus funguje, ale zda funguje tak, jak chceme. Podle mě není v krizi kapitalismus, jako spíš růstový kapitalismus. Já naopak velmi věřím v demokracii a kapitalismus, proto se domnívám, že může fungovat i bez potřeby růstu," říká Sedláček.*

- Kvalita lidského života, nikoli vyprodukované množství něčeho, je **smyslem** procesu, který nazýváme **rozvoj lidské společnosti**

Měření kvality života

- Existuje řada indikátorů (ukazatelů)

- **HDI** - Index lidského rozvoje
- **HPI** - Index lidské chudoby
- **GDI** - Index genderového rozvoje
- **EQLS** - Průzkum kvality života v Evropě
- **SIQZ** - Slovenský index kvality života
- ...
- ...

Index lidského rozvoje - HDI

Human Development Index

- V roce 1990 vydal **Rozvojový program OSN (UNDP)** první [Zprávu o lidském rozvoji](#)
- Její nejdiskutovanější částí byl **ukazatel pro srovnávání úrovně rozvoje jednotlivých zemí**
- Předtím se pro taková hodnocení používaly **ukazatele ekonomické výkonnosti** - *např. HDP v USD/ 1 osoba*
- Příliš **jednostranná** pozornost, věnovaná ukazatelům ekonomické výkonnosti, vedla UNDP k vytvoření **indexu lidského rozvoje (HDI)** jako souhrnného měřítka rozvoje zemí

- UNDP definoval lidský rozvoj jako „proces rozšiřování lidských možností“
- Tři nejpodstatnějšími z nich:
  - vést dlouhý a zdravý život
  - získat znalosti (vzdělání)
  - přístup k prostředkům nezbytným k dosažení slušné životní úrovně
- „Nejsou-li tyto základní možnosti k dispozici, mnoho dalších příležitostí zůstane nedostupných.“ (UNDP, 1990, s. 10.)

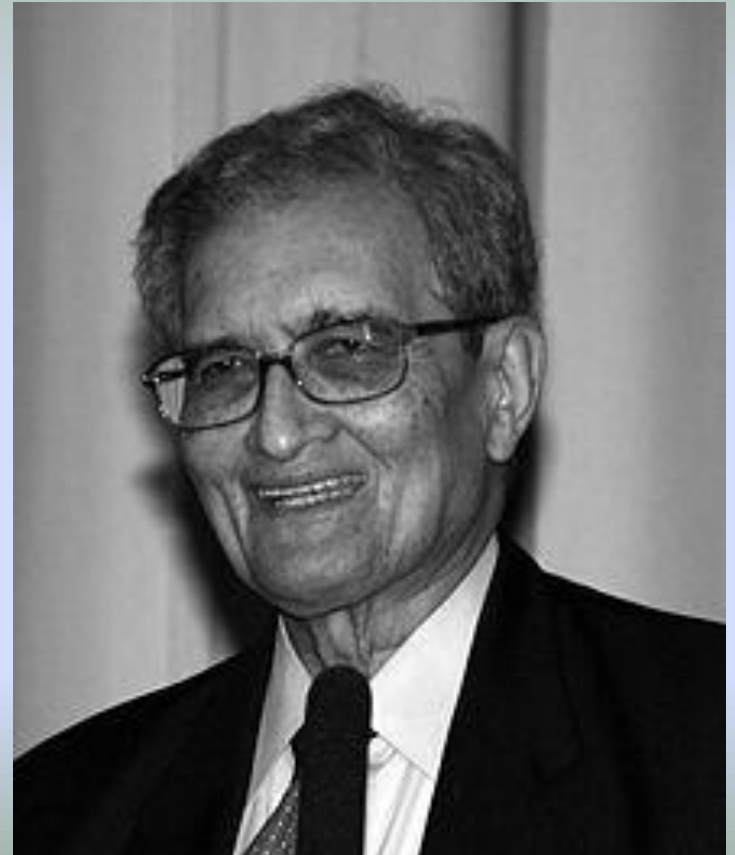
- Rozvojový program OSN (UNDP) založen v roce 1965, sídlí v New Yorku
  - zaměřuje se zejména na pomoc jednotlivým zemím v budování demokratických systémů, omezování chudoby, předcházení krizím a při následné obnově, zabývá se otázkami energetiky a životního prostředí, informačních a komunikačních technologií a problematikou AIDS

- Na vytvoření HDI měl největší zásluhu pákistánský ekonom **Mahbub ul Haq (1934-1998)**
- Rozhodl vytvořit „*ukazatel, který není tak slepý k sociálním aspektům lidského života, jako je HDP*“ (Mahbub ul Haq, citováno dle UNDP, 1999, s. 23)
- Přestože hlavním tvůrcem zprávy a HDI byl Mahbub ul Haq, **myšlenkový základ lidského rozvoje** vycházel především z díla **Amartya Kumara Sena**
- Sen chápe rozvoj jako **rozšiřování možnosti či schopnosti člověka vést takový život, po jakém daný člověk touží**

- **Amartya Kumar Sen** (nar. 1933) indický ekonom a filozof
- Roku 1998 Nobelova cena za ekonomii „**za příspěvek k ekonomii blahobytu**“, tedy za jeho práce o teorii lidského rozvoje, státu blahobytu a mechanismech vzniku chudoby

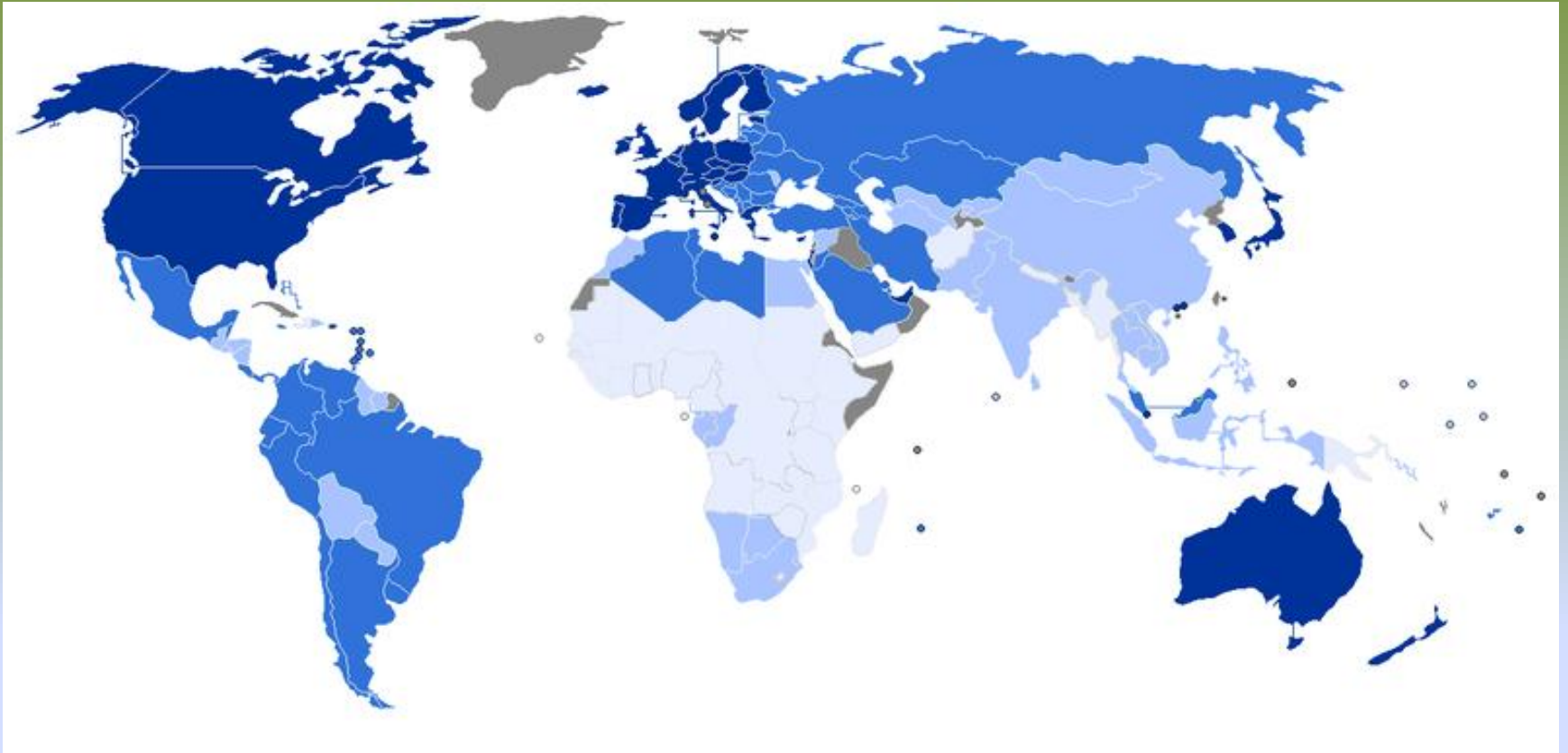

- Pro konstrukci HDI byly u jeho složek stanoveny následující hodnoty minima a maxima:
- průměrná **očekávaná délka života** při narození:
  - 25 až 85 let
- **gramotnost obyvatelstva staršího 15 let:**
  - 0 % až 100 %
- **podíl populace z příslušné věkové skupiny navštěvující školy 1., 2. a 3. stupně:**
  - 0 % až 100 %
- **HDP na hlavu v paritě kup. síly:**
  - \$100 až \$40 000

Konstrukce HDI

Dimenze lidského rozvoje	Ukazatel	Index dimenze	Minimální hodnota	Maximální hodnota
Zdraví	Očekávaná délka života při narození	Index očekávané délky života	25 let	85 let
Vzdělání	Podíl gramotných na dospělé populaci (15 let a více)	Index vzdělání	0 %	100 %
	Složený hrubý podíl zapsaných ke studiu v primárním, sekundárním a terciálním stupni vzdělání		0 %	100 %
Životní úroveň	HDP na osobu (PPP US\$)	Index HDP	100 PPP US\$	40 000 PPP US\$

- Na základě HDI je možné státy rozdělit do tří skupin:
  - státy s **vysokou úrovní lidského rozvoje**
    - HDI $\langle 0,8;1 \rangle$
  - státy se **střední úrovní lidského rozvoje**
    - HDI $\langle 0,5;0,8 \rangle$
  - státy s **nízkou úrovní lidského rozvoje**
    - HDI $\langle 0,5;0 \rangle$

**Mapa obsahuje hypertextový odkaz na heslo HDI
v rámci české Wikipedie**

HDI vybraných zemí (2006)

Pořadí	Země	HDI	Hodnoty ukazatelů				Rozdíl v pořadí (HDP – HDI)
			Očekávaná délka života (roky)	Gramot- nost dospělých (%)	Podíl zapsaných ke studiu (%)	HDP na osobu (PPP US\$)	
1.	Norsko	0,965	79,6	x ^a	100 ^b	38 454	3
4.	Irsko	0,956	77,9	x ^a	99	38 827	– 1
7.	Japonsko	0,949	82,2	x ^a	85	29 251	11
8.	Spojené státy	0,948	77,5	x ^a	93	39 676	– 6
12.	Lucembursko	0,945	78,6	x ^a	85 ^{c, d}	69 961 ^e	– 11
30.	Česká republika	0,885	75,7	x ^a	81	19 408	4
49.	Spojené arabské emiráty	0,839	78,3	x ^f	60 ^{g, c}	24 056 ^h	– 25
50.	Kuba	0,826	77,6	99,8 ^a	80 ^c	x ⁱ	43
81.	Čína ^j	0,768	71,9	90,9	70	5 896 ^k	9
108.	Indonésie	0,711	67,2	90,4	68	3 609	8
126.	Indie	0,611	63,6	61,0	62 ^g	3 139 ^h	– 9
131.	Botswana	0,570	34,9	81,2	71 ^g	9 945	– 73
165.	Zambie	0,407	37,7	68 ^c	54 ^g	943	2
177.	Niger	0,311	44,6	28,7	21	779 ^h	– 7

- **Co zajímavého lze z tabulek plných čísel vyčíst?**

- Nejvyšší HDI vykazuje **Norsko**, které tabulku HDI vede od roku 2001
- Norsko dosahuje vysokých výsledků ve všech čtyřech ukazatelích HDI, avšak **ani v jednom z nich není na prvním místě**
- **Irsko**, ještě v sedmdesátých letech nepříliš vyspělá země, dokazuje, jak **je možné za krátkou dobu dosáhnout výrazného zvýšení lidského rozvoje**

- Japonsko a USA mají téměř shodný HDI, avšak dospěly k němu rozdílným způsobem:
  - Japonsko má velmi vysokou očekávanou délku života 82,2 let (1. místo), avšak nižší úroveň HDP na osobu – 29 251 USD (18. místo)
  - USA naopak – očekávaná délka života 77,5 let (30.–31. místo), ale vysoký HDP na osobu – 39 676 USD (2. místo)
- HDI bývá **kritizován**, protože umožňuje **vzájemnou zaměnitelnost** jednotlivých složek, na druhé straně umožňuje **dospět k určité úrovni lidského rozvoje různými cestami**

Bohatství jako podmínka lidského rozvoje? Ne vždy!

- HDI ukazuje, jak je země „lidsky rozvinuta“
- HDP jak je země **ekonomicky bohatá**
- Najdeme země, kde je **HDI vyšší než hrubý domácí produkt HDP** (Řecko, Finsko, Španělsko) a **naopak**, kdy je HDP vyšší (ropné státy)

- Podobné srovnání se nabízí mezi SAE a Kubou

- **SAE (Spojené arabské emiráty)**

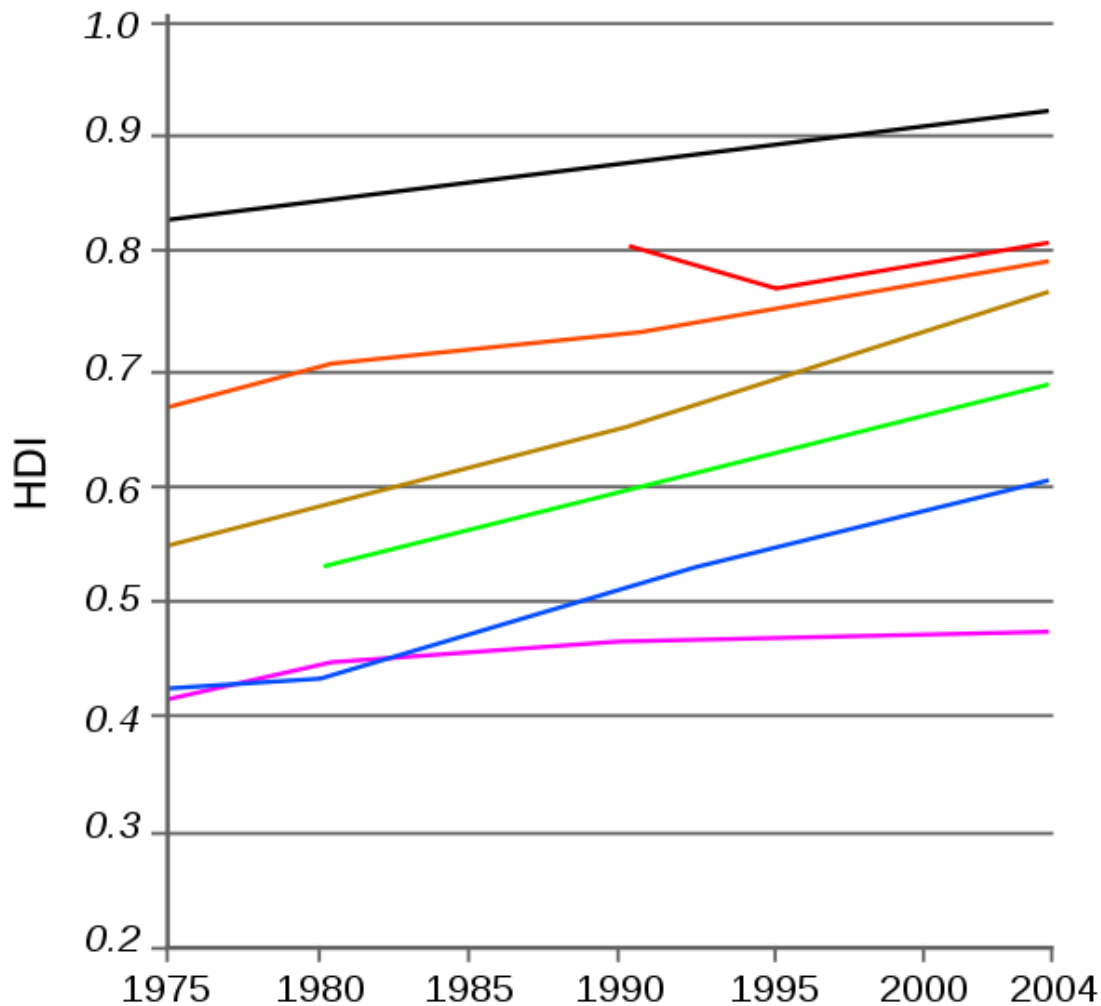
- vysoký věk dožití
- velmi vysoký HDP na osobu (24 056 US\$)
- 24. místo v tabulce podle výše HDP x 49. místo podle HDI!
- výsledky vzdělání neuspokojivé (např. zhruba 25% dospělých je negramotný)
- země (vláda) nevyužívá vysoký HDP ke zvýšení vzdělanosti své populace

- **Kuba**

- vysoký věk dožití (o cca 2 roky oproti ČR)
- nízký HDP na osobu 5 700 PPP US\$
- výborné výsledky ukazatele vzdělání
- ze všech zemí má právě Kuba nejvyšší kladný rozdíl mezi pořadím země podle HDP na osobu (93. místo) a podle HDI (50. místo)
- má mnohem vyšší úroveň lidského rozvoje, než by odpovídalo ekonomickému výkonu

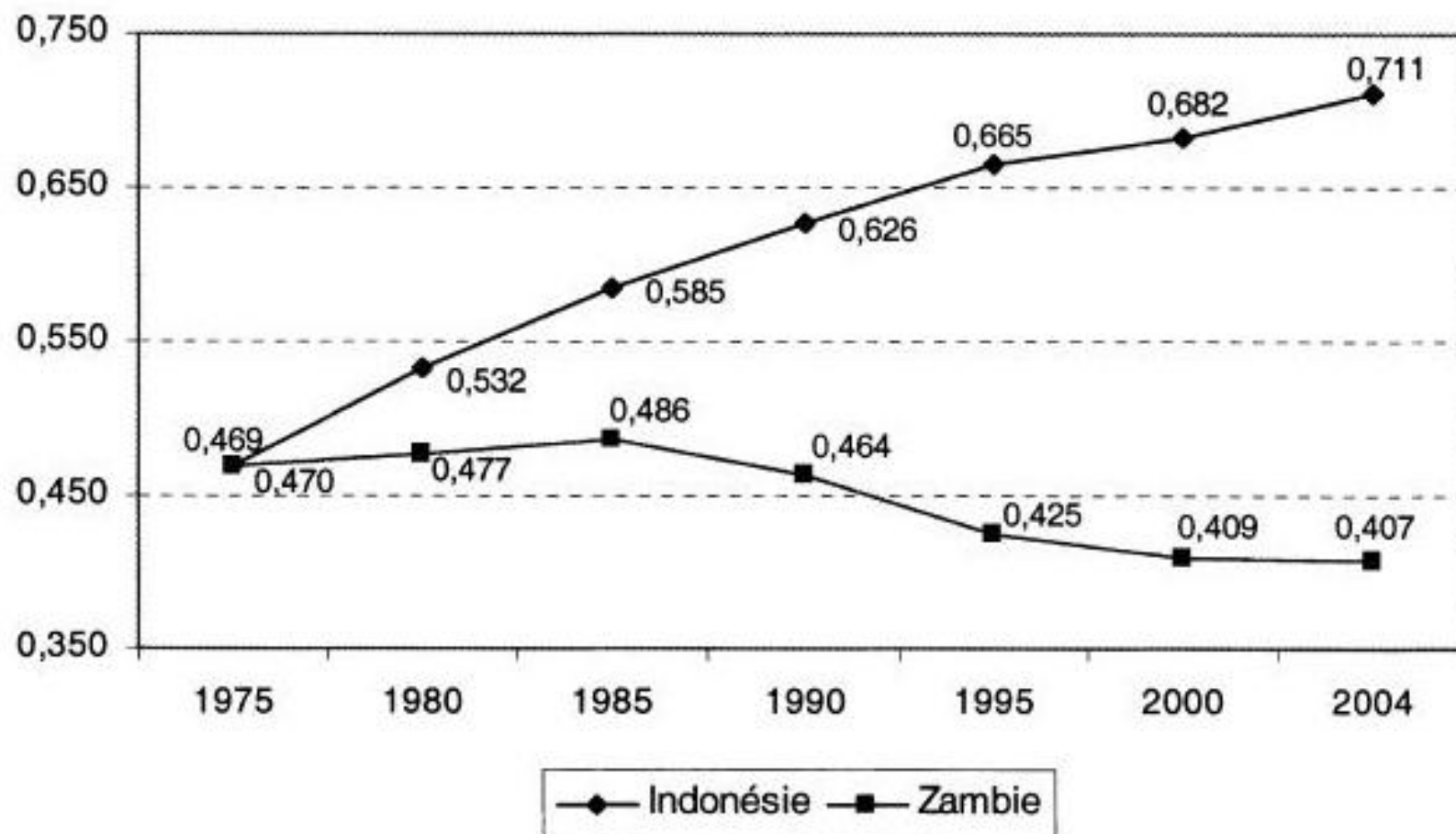
Stejné startovní podmínky nestačí

Země jižní Asie (modrá) a subsaharské Afriky (fialová) mající v polovině 70. let 20. století velmi podobnou úroveň kvality života jsou na tom po třiceti letech vývoje zcela odlišně.

Konkrétní srovnání dvou zemí na dalším snímku.

Vývoj HDI Indonésie a Zambie (1975–2004)

Jak moc se dá HDI věřit?

Problémy při stanovení HDI

- Vstupní data

- problémem je dostupnost **kvalitních a vzájemně srovnatelných** vstupních dat
- jsou většinou získávána **z národních statistických zdrojů**
- vyspělá země = kvalitnější statistiky a naopak
- **totalitní režimy data** z různých důvodů **zkreslují** (jsou údaje z Číny a Kuby odrazem skutečnosti nebo propagandou vládnoucího režimu???)
- **vlastní statistická šetření jsou drahá** a proto výjimečná
- OSN přiznává, že využívá i **pouhé odhady**

- Země s vysokým lidským rozvojem
- U zemí s velmi vysokým HDI existují dva problémy:
  - velmi vyspělé země se **stále těsněji blíží** maximální hodnotě HDI
  - HDI už pak mezi zeměmi **neumožňuje** dobře rozlišovat
  - maximální hodnoty, které tvůrci stanovili **pro HDP a vzdělání byly už mnohde překročeny**
  - max. věku 85 let se však nejbližše dostalo jen Japonsko a v dohledné době ho žádná země **nepřekročí**

- Čím výpočet HDI inovovat?
- existují další návrhy na to co do výpočtu HDI začlenit
- nejčastěji se diskutuje **o lidské svobodě ve společnosti a úrovni dodržování lidských práv**
- nezáleží jen na dosažené úrovni HDI, ale i na tom, **jakou cestou ji bylo dosaženo** – na tom je shoda
- nikdo však od roku 1990 nenabídl jednoduchý **způsob jak svobodu měřit**
- **začleněním ukazatele svobody** by došlo k některým **výrazným posunům** (již uvedená Kuba a ropné země by např. výrazně klesly)

- **Index lidské chudoby (Human Poverty Index – HPI)**
- **zohledňuje navíc faktory jako:**
  - dostupnost vody a dětskou podvýživu (HPI-1)
  - populaci pod hranicí chudoby a dlouhodobou nezaměstnanost (HPI-2)

- Průzkum kvality života v Evropě (European quality of life survey – EQLS 2007)
- Jak šťastní se dnes cítíte?
- Jste optimisty při pohledu do budoucna?
- A mnoho dalších pohledů na život v Evropě...

- Zajímavé srovnání sestavuje agentura Mercer Human Resource Consulting – světový lídr v oblasti lidských zdrojů
- [Žebříček měst světa podle kvality života](#)
- Jako srovnávací město se používá New York s hodnotou 100 bodů
- Hádejte, které město se v roce 2011 umístilo jako poslední? Kolikátá v pořadí byla asi Praha?

Otázky

1. Maslowova pyramida
2. Vysvětli pojem kvalita života
3. Vyjmenujte hlavní ukazatele kvality života
4. Ekonomický růst
5. Ekonomický rozvoj
6. Za jakých podmínek nevede ekonomický růst k ekonomickému rozvoji?
7. Jaký je vztah mezi ekonomickým růstem kvality života?
8. Který hlavní ukazatel ekonomické výkonnosti státu se využívá?
9. Co je to HDI?
10. Kdy a kde byl HDI poprvé použit?
11. Co označuje zkratka UNDP?
12. Tři základní podmínky lidského rozvoje podle UNDP
13. Amartya Kumar Sen – co o něm víte?

14. Složky HDI – uveďte jejich minimální a maximální hodnoty
15. Hodnoty HDI u států s vysokou úrovní lidského rozvoje
16. Hodnoty HDI u států se střední úrovní lidského rozvoje
17. Hodnoty HDI u států s nízkou úrovní lidského rozvoje
18. Na jakém místě žebříčku HDI se zhruba nachází ČR?
19. Které státy se umísťují v popředí žebříčku HDI (cca 1. – 5. místo)?
20. Ukazatel HDI je kritizován za zaměnitelnost složek – vysvětli
21. Příklady zemí s $HDI > HDP$
22. Příklady zemí s $HDI < HDP$
23. HDI – jaké jsou problémy se vstupními daty?
24. O které další složce se uvažuje pro případnou inovaci výpočtu HDI?
25. Co je to EQLS 2007?

- http://www.drogy-info.cz/index.php/o_nas/evaluace/banka_evaluacnich_nastroju/dotazniky_kvality_zivota_sv_etove_zdravotnicke_organizace
- http://cs.wikipedia.org/wiki/Index_lidsk%C3%A9ho_rozvoje
- <http://cozp.cuni.cz/COZP-39.html>
- <http://www.ceskoprotichudobe.cz/?id=15-clanky&tema=12&idc=650>
- <http://hdr.undp.org/en/>
- http://cs.wikipedia.org/wiki/Seznam_st%C3%A1t%C5%AF_sv%C4%9Bta_podle_indexu_lidsk%C3%A9ho_rozvoje
- <http://www.osn.cz/system-osn/programy-a-dalsi-organy-osn/?i=99>
- http://cs.wikipedia.org/wiki/Amartya_Sen
- Vojenské zdravotnické listy, ročník LXXIII, 2004, č.1
- www.cba.muni.cz
- http://cs.wikipedia.org/wiki/Maslowova_pyramida